

INVENTARIZACIJA V TRGOVINI IN DRUŽBENA KONTROLA

Zvezni tržni inšpektorat je organiziral kontrolo popisa blagovnih zalog v trgovinskih organizacijah po stanju na dan 30. junija letos. Smoter te kontrole je bil ugotoviti, ali se popis zalog opravlja v skladu z določili napodila o izvajanju popisa (inventariziranja) pri gospodarskih organizacijah. S kontrolo je bilo ugotovljeno, da se v praksi ne ravna vedno tako. Inšpekcija je ugotovila, da organi uprave trgovinskih organizacij niso razumeli kontrole poslovanja s popisom blaga kot stalno nalogo, temveč se jo lotevajo lahkotno in precej površno. Razen tega niti organi ljudskih odborov niso izkoristili vseh pooblastil v zvezi s popisom zalog. Njihova kontrola se pogosto omejuje zgolj na preverjanje formalne strani popisa kakor tudi na to ali so bile za popis organizirane komisije in pod. — medtem ko prepuščajo bistveno stran problema (način likvidiranja nastalih razlik) izključno organom upravljanja v podjetjih. V praksi je izostala tudi strokovna pomoč zbornic. Z drugimi besedami, popis zalog niso pojmovali kot nalogo vseh zainteresiranih organov, temveč so ga večinoma prepustili samim trgovinskim organizacijam.

Taka praksa pripelje do mnogih pomanjkljivosti, o čemer objavljamo nekatere ugotovitve organov zveznega tržnega inšpektorata.

Z navodilom za izvajanje popisa zalog je izrecno določeno, da opravlja popis posebna komisija, ki jo organizira upravni odbor gospodarske organizacije iz oseb, ki niso neposredno odgovorne za nastale razlike. Pogosto pa se je dogajalo, da so v popisne komisije vstopali direktorji, šefi računovodstev, blagajniki, poslovodje prodajaln, skladiščniki in drugi. Taka praksa se navadno opravičuje tako, da v manjših organizacijah ni dovolj oseb, ki bi jih bilo mogoče pritegniti v popisne komisije. V takih primerih določa navodilo, da imenuje potrebno število oseb v te komisije organ občinskega odbora, ki je pristojen za finančne zadeve. Redko pa se je dogajalo, da bi se bile gospodarske organizacije obrnile na občinski finančni organ, da bi imenoval člane komisije, ki jih ni mogoče najti v vrstah delavcev in uslužbencev organizacije. Občinski organi pa po drugi strani tega niso storili na lastno pobudo. Tak sestav članov komisij je dal negativne rezultate, kar je prišlo pogosto do izraza z izkazovanjem fiktivnih blagovnih zalog.

S predpisi je prav tako določeno, da se popis blaga opravi z merjenjem (tehtanjem), preštevanjem in podrobnejšim popisovanjem materialnih vrednosti. Več komisij pa je jemalo stanje po materialnem in finančnem knjigovodstvu. Komisije se pogosto prav tako niso ravnale po navodilih niti po klasifikaciji blaga (na dobro, poškodovano ali z napako, toda sposobno za prodajo, neuporabno in nekurantno) in tako njihova poročila niso prikazovala dejanskega stanja imovine podjetja.

Malomarnost upravnih organov

Navodilo obvezuje popisne komisije, da elaborat o opravljenem popisu blaga z ugotovljenim stanjem razlik med dejanskim in knjigovodstvenim stanjem in s predlogom za knjiženje nastalih razlik pošljejo v proučitev upravnemu odboru organizacije. Upravni odbor je po razpravljanju o poročilu komisije dolžan podati predlog delavskemu svetu, ki dokončno sklepa o knjiženju nastalih razlik.

V številnih primerih ni elaborata o opravljenem popisu proučil niti upravni odbor niti delavski svet, temveč je sklepal o knjiženju razlik direktor ali poslovodja obrata. Zgodilo se je tudi, da je upravni odbor prevzel funkcije delavskega sveta

in sprejemal take sklepe — kot na primer v Kruševcu, Leskovcu, Negotinu in Prokuplju.

Pri proučevanju popisa je poseben problem neažurnost knjigovodstva, posebno materialnega — kjer ga vodijo. Popisne liste primerjajo v nekaterih primerih s knjigovodstvom tudi do mesec dni po opravljenem delu. V podjetju »15. maj« v Bihaču so ob opravljenem popisu ugotovili primanjkljaj 717.596 din, ker pa knjigovodstvo ni bilo ažurno, je skladiščnik izkoristil priložnost in izpodbil ugotovitev ter še naprej opravljal svojo službo.

Poseben problem s stališča kontrole poslovanja so pojavi kala, razmeta, lomljenja in kvarjenja blaga — in način njihovega ugotavljanja. Z navodilom je namreč predpisano, da sprejema odločbe o priznanju razmeta, kala, lomljenja in kvarjenja delavski svet. Številni delavski sveti pa niso odredili maksimalne meje kala in razmeta v začetku leta, kakor je to predpisano, temveč sprejemajo odločbe o odpisih ob razpravljanju o poročilu komisije o opravljenem popisu. Tudi te odločbe pogosto izdajajo direktorji in poslovodje. Razen tega ugotavljajo, da se te odločbe izdajajo lahkotno, brez resnejšega raziskovanja vzrokov. Pa ne samo to. V številnih primerih se opravi odpis kala in razmeta v breme materialnih stroškov in izrednih izdatkov, redko pa v breme oseb, ki so za to odgovorne neposredno.

Pri pregledanih 12 podjetjih na drobno za promet s sadjem in vrtninami v Srbiji dne 30. junija letos je znašala višina kala, razmeta, lomljenja in kvarjenja skoraj 7 milijonov din. a od tega so 84 odstotkov odpisali v breme izrednih stroškov, a le 16 odstotkov v breme odgovornih oseb. Ali drug primer. V okrajih Reka, Slavonška Požega, Čakovec, Makarska in Sisak so od skupnega zneska kala, razmeta, kvarjenja in lomljenja 95 odstotkov odpisali v breme izrednih izdatkov, v breme odgovornih oseb pa le 5 odstotkov.

Mislijo, da so temeljni vzroki za visok odstotek kala predvsem v slabo organizirani kontroli v samih trgovinskih organizacijah in pomanjkljivi strokovnosti; kadrov, ki ugotavljajo zmanjšanje izgub pri blagu. Med vzroki naštevajo tudi premajhen skladiščni prostor, nadalje vzdrževanje cen blaga na določeni ravni ne glede na položaj na trgu, nestrokovno ravnanje z blagom, pomanjkanje ambalaže in slabo

poznavanje potreb lokalnih tržišč ter v zvezi s tem neenakomerna preskrba.

Kaj bi morali storiti

Glede na dejstvo, da popisa blagovnih zalog v praksi pogosto ne pojmujejo kot kontrolno prvino, s katero ima lahko skupnost najbolj neposreden vpogled v pravilno uporabljanje sredstev, so organi inšpekcije mnenja, da bi morali način popisa blaga in ugotavljanje razlik regulirati ne z navodilom, temveč s posebno uredbo, ki bi načelno določila pravice skupnosti v razmerju do popisa blagovnih zalog.

Po tem mnenju bi bilo treba z uredbo določiti, da lahko imenujejo v popisne komisije svoje zastopnike (osebe izven gospodarskih organizacij) tudi določeni organi uprave občinskega ljudskega odbora in bančne podružnice, pri katerih ima gospodarska organizacija svoj žiro račun. V tem primeru bi lahko organi uprave in banke bolj neposredno ugotavljali način uporabljanja sredstev, ki jih je dobila organizacija v upravljanje. Tako bi se izognili tudi raznim zlorabam v zvezi s popisom blaga.

Nadalje predlagajo, naj bi bilo določeno, da bi morale trgovinske organizacije zahtevati za vsako znižanje cen ali ocenitev poškodovanega toda uporabljivega blaga odobritev pristojnega tržnega inšpektorata. Mislijo, da bi se tako izognili nekaterim dosedanjim slabostim.

Vprašanje popisa blagovnih zalog naj bo stalna naloga organov uprave občinskih ljudskih odborov, ki so pristojni za finančne zadeve in blagovni promet, kar naj bi se prav tako predpisalo z uredbo. Ob vsakem trimesečnem in letnem obveznem inventariziranju bi inšpekcijski organi izvršili kontrolo pri vseh trgovinskih organizacijah na svojem področju o tem, ali so bile zaloge pravilno popisane.

Z uredbo naj bi bilo regulirano tudi to, da morajo inšpekcijski organi redno seznanjati občinske organe z rezultati inventarizacije. Organi uprave za blagovni promet in finance ter lokalne trgovinske zbornice bi bile dolžne, da s seminarji seznanjajo vse člane popisnih komisij s predpisi, ki urejajo to stvarino in da jih opozorijo na odgovornost zaupanega jim dela.

Rešitve pa ne smemo iskati v novih predpisih. To je mogoče med drugim sklepati tudi iz objavljenih podatkov in ugotovitev kakor tudi iz prakse organov samoupravljanja v številnih trgovinskih organizacijah, ki so že po veljavnih predpisih pravilno reševali vprašanja, o katerih je bilo govora, posebno tam, kjer so o njih razpravljali tudi na širših sestankih kolektivov. Z drugimi besedami tam, kjer je bila vzpostavljena boljša notranja kontrola. Praksa kaže tudi to, da je bilo manj problemov tam, kjer so organi samoupravljanja trgovinskih organizacij uresničili neposredno sodelovanje z ustreznimi organi občinskih ljudskih odborov in lokalnimi trgovinskimi zbornicami.

Pa še nekaj. Dejstva, ki jih je ugotovila inšpekcija, opozarjajo na nujnost, da se politične in družbene organizacije bolj zanimajo za te pojave. To bi bila z njihove strani konkretna podpora organom samoupravljanja v trgovinskih kolektivih.